

Bygg- och miljökontoret

Hälsoskydd



2012:3

Tillsyn av solarieverksamheter och övriga verksamheter som tillhandahåller solarium

Projektet är utfört av Bygg- och miljökontoret, miljö- och hälsoskydd, Norrköpings kommun. Ansvarig för denna rapport är Isabelle Brobeck. Vid frågor om innehållet kontakta Bygg- och miljökontoret, tfn 011-15 60 60.

Sammanfattning

Bygg- och miljökontoret har besökt 23 verksamheter som erbjuder solariesolning till allmänheten. Vissa ställen har varit rena solarialonger medan andra var träningsanläggningar eller skönhetsalonger.

Syftet har främst varit att undersöka och säkerställa att alla verksamheter följer Strålsäkerhetsmyndighetens (SSM) föreskrifter, vilka reglerar all solarieverksamhet i Sverige. Dessa föreskrifter är främst till för att reglera mängden strålning som solariekunden exponeras för, bland annat genom att kräva att det ska vara en viss typ av solariemodeller och rätt lysrör i dessa samt information till kunden om soltid.

Bygg- och miljökontoret har utfört tillsynen efter en checklista framtagen av SSM, vilka även direkt rådfrågats vid oklarheter som uppstått vid tillsynsbesök. Resultatet blev väldigt varierande. Alla anläggningar har fått minst en anmärkning. Vissa har enbart fått anmärkning på mindre hygienavvikelse och i övrigt bedömts uppfylla samtliga krav som SSM ställer. På andra ställen har mer allvarliga brister uppmärksammats. De mest allvarliga bristerna kommer att följas upp under hösten medan de mindre allvarliga följs upp vid nästa tillsynstillfälle.

Målet är att samtliga verksamheter som erbjuder solariesolning i Norrköpings kommun ska uppfylla alla de krav som ställs av SSM.

Innehållsförteckning

Bakgrund	5
Aktuella regler.....	5
Projektets syfte	7
Metod	7
Resultat.....	8
Sammanställning av noterade brister och anmärkningar	8
Solarier i kommunal drift	10
Slutsatser	10
Bilaga 1 – Viktigt för dig som använder solarium	11
Bilaga 2 - Checklista solarieinspektion	12
Bilaga 3 - Solarieverksamhet i kommunal regi	14

Bakgrund

Med anledning av en branschgenomgång av solarieverksamheter i Norrköpings kommun har sammanlagt 23 anläggningar besökts där solarier finns tillgängligt för kommersiellt bruk. Besöken har ägt rum mellan december 2011 och augusti 2012 och sammanfattas i denna rapport.

I kommunen finns det idag ett flertal verksamheter som på olika sätt erbjuder solarier till allmänheten. Det rör sig framförallt om obemannade drop-in-anläggningar, gym eller träningsanläggningar samt skönhetsalonger med tillgång till solarium. Verksamheternas omfattning har varit varierande, från ett solarium till över tjugo. Några av de besökta anläggningarna drivs i kommunal regi. Alla verksamheter som upplåter solarier till allmänheten har fått tillsyn med något undantag. Det kan även finnas oanmälda verksamheter utanför bygg- och miljökontorets kännedom.

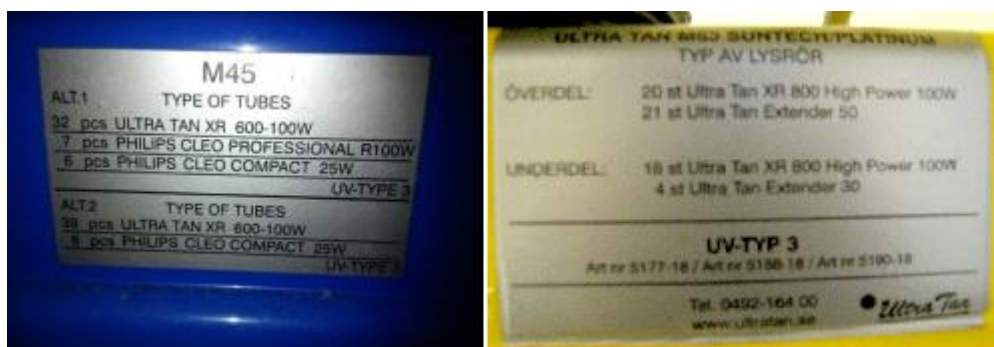
Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) är den myndighet som utfärdar de föreskrifter som reglerar solariebranschen och alla som driver sådan verksamhet måste följa dessa. Sedan hösten 2007 är det kommunerna som har ansvar för tillsyn enligt Strålskyddslagen men SSM bistår med stöd och rådgivning.

SSM erbjuder stöd för kommunerna i tillsynsarbetet och vid svårigheter i bedömningar har dessa tillfrågats. Detta har varit till stor hjälp.

Socialstyrelsen klassar solarieverksamhet som yrkesmässig hygienisk verksamhet. De främsta riskerna för människors hälsa utifrån deras perspektiv är hudcancer samt hud- och ögonskador på grund av strålning och smittspridning då naken hud kommer i kontakt med potentiellt kontaminerade ytor.

Aktuella regler

Det är framförallt SSM som reglerar solarieverksamheter, men då det är en verksamhet som kan innebära olägenheter för människors hälsa så omfattas det också av miljöbalken (SFS 1998:808) och dess förordningar. De allmänna hänsynsreglerna ställer krav på att alla som bedriver en verksamhet som kan innebära olägenheter för människors hälsa eller miljön måste ha den kunskap som krävs för att kunna driva verksamheten på ett säkert vis samt använda sig utav bästa möjliga teknisk utrustning. Kommunerna ska ägna särskild uppmärksamhet åt lokaler där det bedrivs yrkesmässig hygienisk verksamhet i sin tillsyn för att minska risken för olägenheter.







Skylt med information om originalrörsbestyckning samt UV-typ 3.

I enlighet med Strålsäkerhetsmyndighetens föreskrifter om solarier (SSMFS 2008:36) krävs följande för att ett solarium ska få upplåtas till allmänheten i ett kommersiellt syfte. Det måste vara av UV-typ 3, på äldre solarier motsvarar SEMKO:s S-märke samma typ av strålning som UV-typ 3. Information om UV-typ eller märkning måste finnas på varje solarium tillsammans med information om vilka originalrör som är avsedda för den solariemodellen. För att solariet ska uppfylla kraven för att vara av UV-typ 3 eller S-märkt ska det också vara bestyckat med originalrör eller rör från SSM:s lista över godkända ersättningsrör.

Rören i solariet måste vara vända åt rätt håll, det ska gå att läsa på dem vad det är för rör. För större rör, det vill säga de långa lysrören som går från huvud till fot (oftast 100W), finns det av SSM angivna ersättningsrör som är godkända för solarier av UV-typ 3. Vissa solarier är också utrustade med små rör för att särskilt bestråla ansiktet, dessa brukar vara på 15W-25W. För denna typ av rör finns inga godkända ersättningsrör, därför måste de vara originalrör.

Varje solarium måste vara utrustat med ett extra tidur som automatiskt slår av nätspänningen inom högst 60 minuter. Vissa solariemodeller har detta inbyggt. Pollett- eller myntbox räknas som extra tidur, förutsatt att det också går att ställa in soltiden på själva solariet. Soltiden ska kunna ställas in i enlighet med det exponeringsschema som ska finnas för varje solarium. Ett godtagbart alternativ till att ha ett exponeringsschema uppsatt är att det alltid finns personal på plats som kan ge muntliga råd till varje enskild kund.

	<p>Hudtyp 1 Mycket ljus hy, ofta med rött eller rödblont hår samt fräcknar och ett större antal leverfläckar. Denna kategori bränner sig mycket lätt i solen och blir mycket sällan eller aldrig bruna.</p>	<p>Hud: Mycket ljus Fräcknar: Vanligen många Hår: Rött eller ljust Ögon: Blå, ljusgrå, ljusgröna</p>
	<p>Hudtyp 2 Ljus hy, blir lätt röd/bränd i solen i de första stadierna av solandet. Med försiktighet, tålmod och med korta soltunder i taget kan fin brun färg uppnås.</p>	<p>Hud: Ljus Fräcknar: Inga eller några Hår: Ljust - brunt Ögon: Blå, grå, gröna</p>
	<p>Hudtyp 3 Lätt brun hy och bruna eller mörka ögon samt mörkt eller svart hår. Blir lätt brun men kan också bli röd vid överexponering.</p>	<p>Hud: Beige - brunt Fräcknar: Inga Hår: Mörkblont - brunt Ögon: Grå, bruna</p>
	<p>Hudtyp 4 Mörk hy som mycket lätt blir brun och knappast eller aldrig bränd av solen. Dock behöver även personer med denna hudtyp vara försiktiga så att de inte solar för länge.</p>	<p>Hud: Ljusbrun till brun Fräcknar: Inga Hår: Mörkt Ögon: Mörka</p>

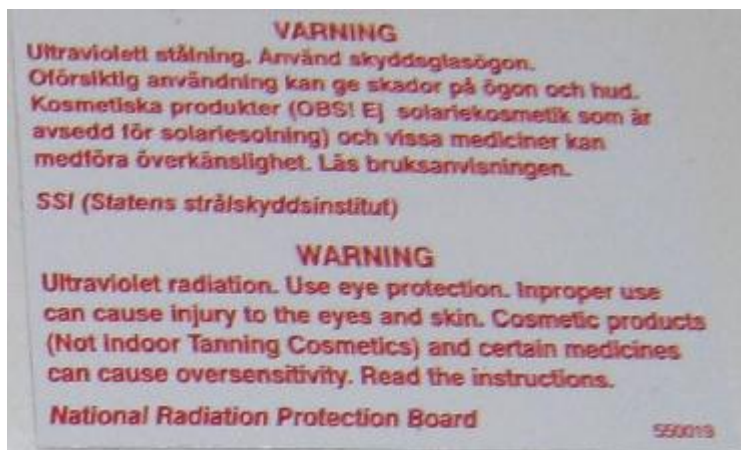
Här nedan visas ett generellt exponeringsschema där du ser soltiden bör anpassas beroende på din hudtyp. Olika solarier har olika effekt, så titta på schemat för det solarium du valt.

Hudtyp	1:a solningen	2:a solningen	3:e solningen
1	Alla med hudtyp 1 bör undvika sol och solarium		
2	5 min	7 min	9 min
3	7 min	10 min	12 min
4	10 min	14 min	18 min

Exponeringsschema med rekommenderade soltider för olika hudtyper, första, andra och tredje soltillfället.

Kravet om bästa möjliga teknik bedöms uppfyllt om solariet är utav UV-typ 3 eller är S-märkt samt har rätt rör och vidare uppfyller de krav som SSM ställer.

Utöver den märkning varje solarium ska ha gällande UV-typ och information om originalrör ska också ett märke med texten "Varning – Ultraviolet strålning kan skada ögon och hud. Läs bruksanvisningen. Använd skyddsglasögon. Vissa mediciner och kosmetiska preparat kan orsaka överkänslighet" finnas på varje enskilt solarium. Anslaget väl synligt för den som använder solarier ska dessutom SSM:s affisch "Viktigt för dig som använder solarium" finnas i minst A3-format (se Bilaga 1).



Varningstext som ska finnas på alla solariebäddar, exemplet på bilden är av lite äldre typ.

Varje solarieverksamhet måste också tillhandahålla ögonskydd. Det går bra att ta betalt för dem, men det måste alltid finnas på anläggningen. Socialstyrelsen ställer här krav på att om samma ögonskydd ska användas av flera kunder måste de desinficeras av personal mellan varje användningstillfälle.

Projektets syfte

Det primära syftet har varit att gå igenom och säkerställa att solarieverksamheter drivs med så liten risk för olägenheter för människors hälsa som möjligt. Det gör vi genom att kontrollera att de verksamheter som tillhandahåller solarier som allmänheten har tillgång till följer Strålsäkerhetsmyndighetens föreskrifter.

Sekundärt är det viktigt att tillsynsmyndigheten visar sig ute och ger information och rådgivning på plats vilket också ökar medvetenheten och kunskapen hos verksamhetsutövare. Det visar också att myndigheterna ställer krav på deras verksamheter samt vikten av att följa dessa krav.

Metod

All tillsyn har utförts med hjälp av en checklista framtagen av SSM (se Bilaga 2). Då oklarheter har uppstått, till exempel vad gäller solariemodeller eller om vissa typer av rör är godkända eller inte, så har SSM rådfrågats. Alla bedömningar har gjorts utifrån det regelverk som SSM satt upp samt utefter de svar på direkta frågor som ställts till myndigheten.

Fokus för den här serien av tillsyner har främst varit att se till så att alla verksamheter följer SSM:s föreskrifter. Att solarierna var av rätt UV-typ, hade rätt

rör och att soltiden gick att reglera på ett lämpligt vis. Vid nästa tillsynstillfälle bör mer fokus läggas på egenkontroll och hygienrutiner.

Resultat

Resultatet varierar mycket och det är svårt att säga något generellt som sammanfattar alla verksamheter.

Sammanställning av noterade brister och anmärkningar

Flera verksamheter uppfyllde alla föreskrifter från SSM, dock fick alla verksamheter minst en anmärkning. Ibland beror anmärkningarna på oklarheter som måste redas ut, till exempel genom att verksamhetsutövaren kontaktar tillverkaren för informationsmaterial (såsom rörbestyckningsskylt eller exponeringsschema etc.). Ibland krävs större åtgärder som att byta ut lysrören eller eventuellt ta solarier ur bruk.



En godtagbar lösning är att sätta innehållsförteckningen precis bredvid sprayflaskan.

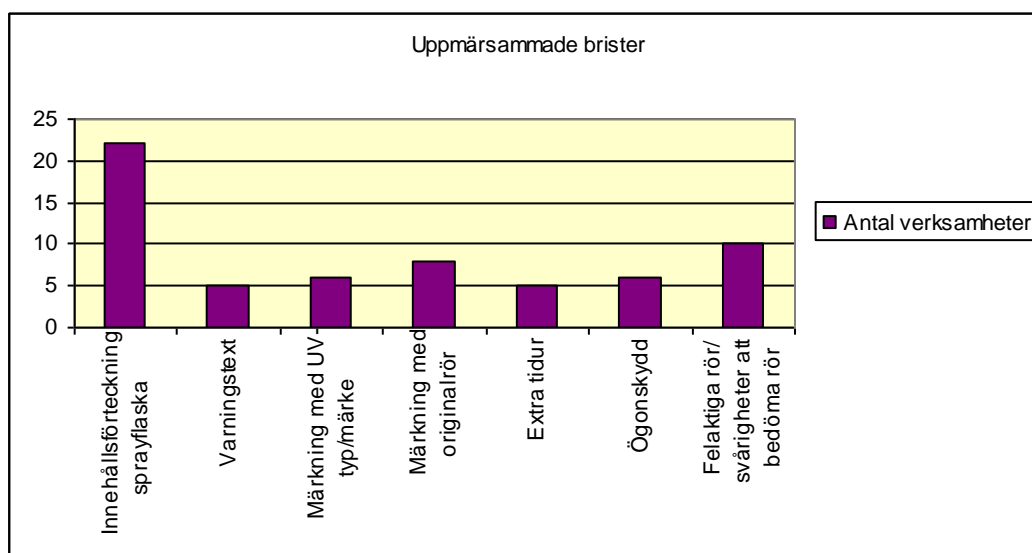
Den brist som samtliga verksamheter, utom en, fick anmärkning på var kravet om innehållsförteckning på den sprayflaska med rengöringsmedel som kunden själv använder för att rengöra solariebädden med efter solning. Detta är inte ett krav från SSM med det är ett krav av hälsoskyddsskäl, framförallt för att kunden ska kunna veta vilken typ av kemikalier den kommer i kontakt med. För vissa verksamheter var detta den enda uppmärksammade bristen.

De vanligaste bristerna (se *Figur 1.*), utöver sprayflaskorna, var att det saknas märkning på solarier. Att det inte gick att utläsa om solarieret i fråga är av UV-typ 3 eller har S-märke samt vilka originalrör som är avsedda för modellen. I flertalet

fall satt det helt eller delvis fel rör i solariet, varken original eller godkända ersättningsrör. Dessa är allvarliga brister. Utan information om originalrörsbestyckning och UV-typ samt om det sitter för modellen felaktiga rör i, går det inte att avgöra om solariet kan anses bestråla med en godkänd mängd UV-ljus.

Det märke med varningstext ("Varning – Ultraviolet strålning kan skada ögon och hud...") som enligt föreskrift från SSM måste sitta väl synlig på varje enskild solariebädd saknas på en eller flera solariebäddar på åtskilliga verksamheter.

Strålsäkerhetsmyndighetens affisch fanns anslagen väl synlig på alla besökta anläggningar, dock var den ibland i fel format. I vissa fall har exponeringsschema från solarietillverkaren saknats, eller så är det uppsatta schemat avsett för en annan modell.



Figur 1. Diagrammet visar de brister som uppmärksammades vid inspektionstillfällena. En verksamhet kan ha fått mer än en brist

Några av verksamheterna har antingen helt saknat ögonskydd eller erbjudit ögonskydd som inte rengjorts mellan varje kund. En annan anmärkning som några fått gäller att möjligheten att ställa in soltiden inte är tillräckligt flexibel.

Kunskapen hos verksamhetsutövarna har varit väldigt varierande. De flesta verkar måna om att det ska vara rätt, men alla har inte satt sig in i det som krävs eller tagit reda på vad som gäller.

Samtliga lokaler har bedömts som lämpliga för verksamheten. Det har övervägande varit väldigt rent och fräscht och de flesta besökta verksamheterna har rutiner för städning. Här finns det också stor medvetenhet hos många verksamhetsutövare och de sätter stort värde på att kunna visa upp sin anläggning i snyggt skick.

Solarier i kommunal drift

2010 skickade SSM ett brev till alla kommuner gällande solarieverksamhet i kommunal regi (se Bilaga 3.). Där uppmanas de kommuner som erbjuder allmänheten att sola i solarium att sluta med det. Detta på grund av den förhöjda risken för hudcancer.

Tre verksamheter med tillgång till solarium drivs i kommunal regi i Norrköpings kommun. På två utav dessa uppmärksammades ett stort antal allvarliga brister. De har därför uppmanats att avveckla sina solarier omgående med hänvisning till skriften från SSM (se Bilaga 3). Vi kommer att fortsätta att föra en dialog med kultur- och fritidsnämnden i den här frågan.

Slutsatser

Vissa verksamheter uppfyller samtliga av SSM:s föreskrifter och får anses som godtagbara att sola i förutsatt att kunden själv följer de råd för solning som myndigheten utformat.

De anmärkningar som gäller kundens säkerhet vad gäller strålning, det vill säga solariets rör och klassning kommer att följas upp direkt medan andra anmärkningar som inte bedöms som akuta kommer att följas upp vid nästa tillsynstillfälle.

Det är också viktigt att tillsynen blir regelbunden, då solarisolation är en stor risk för människors hälsa, att denna genomgång blir en början och i fortsättningen kan fokus läggas både på uppföljning av SSM:s krav, men även kunskapskrav, egenkontroll och hygienutrustning etc.

Målet är att alla solarieverksamheter Norrköpings kommun ska vara godkända och att kunderna ska kunna känna sig säkra på att SSM:s föreskrifter efterföljs, vart de än väljer att gå.



Strål säkerhets myndigheten

Swedish Radiation Safety Authority

Råd från Strålsäkerhetsmyndigheten

Viktigt för dig som använder solarium

Det finns risker med att använda solarium! Den ultraviolette strålningen kan orsaka hud- och ögonskador beroende på solariets egenskaper, hur mycket du solar och hur känslig du är. Om du vill sola säkrare följ dessa råd:

→ **Sola aldrig så att huden efteråt blir röd.**

Begränsa första gången i solariet om du inte redan är brun. Fem minuter kan räcka!

Anpassa varje gång till hur mycket huden tål.

Det är för att skydda sig mot cellskador som huden blir brun. Rodnad är ett tecken på att din hud har blivit skadad. Lakta därför försiktighet och var observant på din huds reaktioner. UVA-strålning från solarier är starkare än från solen och tränger djupare ner i huden som slits, blir oelastisk och rynkig.

Det kan finnas ett samband mellan solariebruk och risk att få hudcancerformen malignt melanom. Att sola mer än tio gånger om året innebär ökad risk anser Världshälsoorganisationen WHO. Begränsa antalet gånger du solar, både ute och i solariet.

→ **Använd inte solarium:**

- om du är under 18 år

Barn och ungdomar har extra känslig hud och risken för framtida skador är därför större hos dem än hos vuxna.

- om du har solkänslig hud och har svårt för att bli brun i solen

Personer med hud som i solljus blir röd men inte brun löper större risk än andra att skadas av UV-strålning.

- om du har solat ute i solen samma dag eller om det har gått mindre än två dygn sedan du senast solade

Huden kan få brännskador (rodnad och sveda) efter för mycket solande. Den behöver då tid att återhämta sig för att inte cellernas skyddsmekanismer ska överansträngas.

- om du tar mediciner eller har en infektion
Vissa mediciner kan göra att huden tål mindre UV-strålning. Fråga din läkare eller på apoteket om du är osäker. UV-strålning försämrar också immunförsvaret och vissa virusinfektioner kan bli allvarigare.

- om du har eller har haft hudcancer eller har det i släkten

Risken att drabbas av malignt melanom är större om du har eller har haft hudcancer eller om sjukdomen finns i släkten.

→ **Använd inte preparat som förstärker brunheten. Avlägsna kosmetika.**

Preparat, som stärker hudens förmåga att bli brun genom att öka känsligheten för ultraviolet strålning, ökar risken för brännskador. Vissa typer av kosmetika kan också ha denna effekt.

→ **Lita inte på att solarium skyddar dig ute i stark sol eller lindrar hudbesvär.**

Den bruna färg du får i ett solarium skyddar inte på samma sätt som den färg och tjockare hud du får ute. Solarium ger inte ett fullgott skydd inför en utlandssemester. Behandla inte hudsjukdomar själv i solarium. Konsultera läkare. Speciella solarier finns för medicinskt bruk.

→ **Använd skyddsglasögon i solariet.**

UV-strålning kan ge en smärtsam, akut inflammation i ögats hornhinna. Att blunda ger inte säkert skydd.

→ **Sök läkare om dina födelsemärken börjar klia, bliöda, förändras eller växa.**

Chansen att bota malignt melanom är störst om sjukdomen upptäcks tidigt. ✕

Checklista, solarieinspektion

Tillämpliga paragrafer och avsnitt ur solarieföreskriften SSMFS 2008:36 inom parentes

Dnr:	Inspektör	Datum
------	-----------	-------

Verksamheten

Är lokalen anmäld (§ 8)	Ja/Nej	Datum/dnr
-------------------------	--------	-----------

Typ av verksamhet

- Solariesalong
 Träningscenter (gym, simhall): _____
 Annat (frisörsalong, hotell, kiosk, arbetsplats): _____

Solariesalongens namn	
Adress:	
Ägare:	
Företags(org)nummer:	
Kontaktperson/Skötsel:	
Telefon:	
E-post:	
Antal solariebås:	
Antal solarier totalt:	

Eventuell övrig information

Hyr solarierna ut av annan firma?	
Har annat företag hyrt plats för solarierna i lokalen?	
Finns desinfektionsmedel?	
Daglig städning?	

Är solariesalongen bemannad?

- Ja, helt. (Personal finns hela tiden och sätter kundens soltid.)
 Ja, delvis. (Personal finns tillgänglig i reception/kassa men kunden sätter sin soltid själv.)
 Nej. (Ingen personal finns tillgänglig och kunden sätter soltid själv.)

OVK?	eller anteckning:
------	-------------------

Bås/solarier

Bås nr / båsnamn		
Solariefabrikat		
Solariemodell		
Finns UV-typ / S-märke (§ 7, Bil.2 avsn.1 + not 7)		Finns varningstext? (Bilaga 2, Märkning)
Finns exponeringsschema? (§ 12 + Bil. 2 avsn. 3 Inf. 1:a st.)		För vilka hudtyper?
1:a soltid? (minuter)		Längsta soltid? (minuter)
Finns timer, soltid? (§ 10, 2:a st., § 12+Bil.2 avsn. 3 Inf. 1:a st.)		Finns extra tidur? (§ 10)
Finns ögonskydd? (§ 11)		
Finns Strålsäkerhetsmyndighetens A3-affisch? (§ 12+Bil.2)		
Finns rörskyt(ar) ? (§ 7)		
Överensstämmer rörbeteckningar på rörskyt med rör i solariet ? (§ 7)		
Rörbestyckning		
Nederdel	Ska vara (Referensbeteckning):	Aktuella rör (benämning)
Ovandel		
Ansiktsdel		

Anteckningar:



Strålsäkerhetsmyndigheten

Swedish Radiation Safety Authority

Solarieverksamhet i kommunal regi

Strålsäkerhetsmyndigheten uppmanar de kommuner som erbjuder allmänheten att sola i solarium, att överväga att sluta med solarieverksamheten. Myndighetens ståndpunkt är att solarieverksamhet bidrar till att öka risken för hudcancer.

Solarier bidrar till att öka risken för hudcancer, särskilt för dem som regelbundet använder solarier. International Agency for Research on Cancer (IARC) som är Världshälsoorganisationens (WHO:s) forskningsorgan för cancer beslutade därför i juli 2009 att riskklassificera UV-strålning från solarier som "cancerframkallande för människor".

Strålsäkerhetsmyndigheten samt övriga nordiska strål- och hälsoskyddsmyndigheter avråder sedan flera år från att sola i solarium. Personer under 18 år eller med ljus och känslig hud bör helt avstå från att använda solarium. Under hösten 2009 rekommenderade myndigheterna i Sverige, Norge, Finland och Island att en åldergräns på 18 år för att få sola i solarium införs.

Sedan den 1 december 2009 erbjuder inte längre SATS, ett ledande träningsföretag i Sverige, möjligheten att sola i solarium. SATS anser inte att solariesolande är förenligt med friskvård.

Vänliga hälsningar

Ann-Louise Eksborg
Generaldirektör

Strålsäkerhetsmyndigheten
Swedish Radiation Safety Authority

SE-171 16 Stockholm
Solna strandväg 96

Tel: +46 8 799 40 00
Fax: +46 8 799 40 10

E-post: registrator@ssm.se
Webb: stralsakerhetsmyndigheten.se

